

SLAVNOSTNÍ ZAHÁJENÍ AKADEMICKÉHO ROKU 2021/2022 VYSOKÝCH ŠKOL ČESKÉ REPUBLIKY

Mladá Boleslav, 7. 10. 2021

Projev předsedy České konference rektorů

Vážený pane ministře,
vážená paní hejtmanko,
Magnificence,
Spectabiles, Honorabiles,
vážené kolegyně a kolegové,
dámy a pánové,
milí hosté,

dovolte mi, abych Vás všechny srdečně pozdravil **u příležitosti Slavnostního zahájení akademického roku 2021/2022** jménem svým a jménem České konference rektorů. Zároveň bych rád poděkoval organizátorům ze ŠKODA AUTO Vysoké školy a jejímu panu rektorovi za pohostinnost a milé přijetí.

Rád bych s Vámi nyní sdílel několik myšlenek, které považuji za důležité v kontextu našeho společného přemýšlení o českém vysokém školství a jeho dalším směřování.

Výhled a hlavní principy rozvoje vysokého školství

V posledním zhruba roce a půl jsme čelili situaci, kdy všechny univerzity a vysoké školy musely pod tíhou celosvětové koronavirové krize výrazně omezit své fungování a zabývat se řadou problémů souvisejících s epidemií. O to důležitější nyní je, abychom v této bezprecedentní situaci neztratili ze zřetele dlouhodobou vizi rozvoje našeho vysokého školství a vzdělanosti v naší zemi obecně.

Chtěl bych zde zmínit několik témat a oblastí, které považuji za klíčové: je to nepochybně problematika rozpočtů vysokých škol a financí na vědu a výzkum, zejména v kontextu koronavirové krize; dále podpora základního a interdisciplinárního výzkumu; prioritizace

výzkumných témat; či posilování internacionalizace. Dále pak důraz na kvalitu a na podporu talentů. A v neposlední řadě rozšiřování a posilování spolupráce na národní, celoevropské a mezinárodní úrovni.

Téma spolupráce obecně považuji za velmi důležité. Často mluvíme o konkurenci, o soutěži, o konkurenceschopnosti. Někdy nám v debatách tohoto typu ale zcela uniká právě rozměr spolupráce.

Myslím totiž, že univerzita je mnohem víc než jen sumou svých částí. A právě v tom spočívá – nebo by měla spočívat – její jedinečnost, význam a síla jako společenské instituce. A podobně je třeba uvažovat o vysokém školství, včetně vědy a výzkumu – v národním i celoevropském kontextu. Jen tímto způsobem můžeme dosáhnout opravdu významných úspěchů a synergických efektů. Soutěž a konkurence v této oblasti jistě mají smysl, ale především jako důležitý hybatel, jako inspirace. Jako výzva ke zlepšování sebe sama, k vytváření a budování něčeho nového a lepšího.

Podle mě není cesta, při omezených zdrojích, které máme k dispozici, aby se všichni snažili být nejlepší, či alespoň dobří *ve všem*. Nebo jen někteří *v něčem*. Ale *každý v něčem*. Právě v tom by měla spočívat podstata spolupráce. A její největší přínos cestou vzájemné komplementarity.

A totéž se týká i celoevropské úrovně, kdy je zřejmé, že právě nedostatek spolupráce v posledních dekádách vedl ke snižování naší nezávislosti ve strategických oblastech, jako jsou umělá inteligence, biotechnologie, medicína, kyberbezpečnost a další společenské výzvy. A je otázka, zda nenastává čas právě toto téma více akcentovat na celoevropské úrovni – například v souvislosti s blížícím se předsednictvím České republiky v Radě Evropské unie.

Vysoké školství v čase krize

Dovolte mi se ještě vrátit ke koronavirové krizi. Protože právě ona podkryla několik důležitých věcí. Především ukázala nedocenitelný význam vysokého školství, včetně klíčové, strategické role základního výzkumu.

Univerzity a vysoké školy se v čase krize rovněž osvědčily ve své společenské roli – a to nejen poskytnutím svých výzkumných infrastruktur, ale také významnou pomocí „v terénu“. Abych uvedl příklad ze své domovské univerzity: již během loňské první koronavirové vlny jsme založili Dobrovolnické centrum Masarykovy univerzity, které v krátké době vytvořilo síť více než 4 500 dobrovolníků, díky kterým jsme vyřídili 2 500 žádostí o pomoc, včetně 227 žádostí od institucí. Tato pomoc se týkala nemocnic, dětských domovů, charit, domovů

seniorů, krizových linek a městských částí. A naše centrum i letos pomáhalo při testování a očkování; a zapojilo se třeba také do pomoci v obcích na jižní Moravě postižených ničivým tornádem. O Dobrovolnickém centru Masarykovy univerzity zde mluvím i proto, že právě tomuto projektu byla letos udělena – jako jedinému za Českou republiku – cena Evropského parlamentu *The European Citizen's Prize*. Myslím, že aktivity, jako je tato, ukazují na velký společenský význam a potenciál vysokých škol.

Koronavirová krize dále poukázala na důležitost, hodnotu a funkci vzdělání a vzdělanosti v nestabilním světě. Ne vždy si plně uvědomujeme, že právě vysoké školy se denně podílejí na vzdělávání statisíců mladých lidí, kteří se v rámci svého studia nejen připravují na budoucí profese a odbornosti, ale zároveň si formují své postoje, názory a pohled na svět. Vychovávají tak budoucí elity společnosti. I zde tedy existuje zcela zásadní společenská role vysokých škol.

Stručně řečeno: univerzity a vysoké školy jsou významnými společenskými pilíři. A to nejen jakožto rezervoár odborného vědění, expertízy, intelektuální kapacity, kreativity a hledání nových cest, řešení či způsobů myšlení. Jsou to právě univerzity a vysoké školy jako ideové a intelektuální sítě společnosti, které zejména v čase krizí, nestability či důležitých transformací mohou z hrozeb a rizik pomoci udělat výhodu. Ať už právě prostřednictvím vzdělávání, nebo výzkumu a vývoje.

Mám dojem, že stát v tomto směru vysoké školy málo využívá – a je to k jeho škodě. Zvláště nyní, v časech řady změn, kdy například čelíme – a budeme čelit – významným proměnám pracovního trhu, otázkám souvisejícím s pokročilou digitalizací společnosti nebo problémům souvisejícím s implementací zelené agendy.

Je tedy nepochybné, že univerzity a vysoké školy jsou – a stále více budou – významnými opěrnými pilíři společnosti. A proto je nutné na ně takto nahlížet jak z hlediska jejich financování, tak z hlediska dalších veřejných politik a rozvojových strategií. Zejména pokud chceme být jako společnost a jako stát úspěšní a zároveň méně zranitelní.

Vážené dámy, vážení pánové,

často společně debatujeme o různých indikátorech, ukazatelích, sledujeme různé žebříčky. Jistě – to vše jsou důležité orientační nástroje. Ale nesmějí se stát samoučelem.

Myslím, že při našem uvažování o žádoucí podobě našeho vysokého školství by nám někdy prospěla jedna věc. A tou je občasné připomenutí si ideových kořenů univerzity jako instituce. Kdy posláním univerzity – jakožto *universitas* – je, jak vzdělávat a posouvat hranice poznání, tak zároveň být ve společnosti kritickou instancí. Tedy institucí, která

umožňuje lidské a společenské poznání – a sebepoznání – a pomáhá hledat odpovědi na důležité otázky života a světa. A nahlížet tak za horizont všedního dne.

Je to totiž právě *universitas* – jako jeden z velkých výdobytků evropské civilizace –, která umožňuje klást odvážné otázky a svobodně na ně hledat hluboké odpovědi.

Věřím, že takové je – a takové by mělo zůstat – poslání univerzit a vysokých škol i ve 21. století.

A je na nás – a na našem společném snažení –, jak se toto poslání bude dařit naplňovat.

Děkuji Vám za pozornost.

V Mladé Boleslavi dne 7. října 2021

*Prof. MUDr. Martin Bareš, Ph.D.
rektor Masarykovy univerzity
předseda České konference rektorů*